

Nr 189

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret, så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.; given Stockholms slott den 19 oktober 1962.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret, så ock om fortsatt giltighet av samma lag; samt

2) lag angående ändrad lydelse av 23 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Herman Kling

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att möjlighet öppnas för såväl utländsk som svensk uppfinnare att få hemligt patent på försvarsuppfinning. De ändrade bestämmelserna föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1963. Vidare föreslås, att försvarsuppfinningslagen erhåller fortsatt giltighet till och med den 31 december 1965.

Förslag
till
Lag
angående ändring i lagen den 20 november 1946 (nr 722) med särskilda
bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret, så ock
om fortsatt giltighet av samma lag

Härigenom förordnas, dels att 1, 2, 3, 4, 8, 9 och 12 §§ lagen den 29 november 1946 med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, dels ock att lagen, vilken enligt lag den 2 juni 1961 (nr 274) gäller till och med den 31 december 1962, skall äga fortsatt giltighet till och med den 31 december 1965.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Uppfinning, som — — — — — nedan sägs.

Sökes här i riket hemligt patent å annan uppfinning, som har särskilt avseende å krigsmateriel, må uppfinningen ej offentliggöras eller, när den icke är offentliggjord, eljest yppas, såframt ej annat följer av vad nedan stadgas.

Vad med — — — — — bestämmer Konungen.

2 §.

Patentansökningar och — — — — — bestämmer (granskningsmyndigheten).
Finner granskningsmyndigheten uppfinning som i 1 § sägs vara av sådan betydelse för försvaret att den alltjämt bör hemlighållas, skall den utan dröjsmål meddela beslut därom. Föreligger ej *sådant* beslut inom två månader efter det så beskaffade ansökningshandlingar inkommit till patentmyndigheten att ansökningens föremål tydligt framgår därav, vare förbud varom stadgas i 1 § ej därefter gällande med avseende å uppfinningen.

Finner granskningsmyndigheten uppfinning som i 1 § första stycket sägs vara av sådan betydelse för försvaret att den alltjämt bör hemlighållas, skall den utan dröjsmål meddela beslut därom.

Är fråga om uppfinning som hemlighålles enligt 1 § andra stycket, skall granskningsmyndigheten utan dröjsmål med eget yttrande överlämna ärendet till Konungen för prövning av frågan om uppfinningen alltjämt bör hemlighållas.

Föreligger ej beslut om fortsatt hemlighållande inom två månader eller, i ärende som överlämnas till

¹ Senaste lydelse av 2 och 4 §§, se SFS 1952: 78.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Konungens prövning, inom tre månader efter det så beskaffade ansökningshandlingar inkommit till patentmyndigheten att ansökningens föremål tydligt framgår därav, vare förbud varom stadgas i 1 § ej därefter gällande med avseende å uppfinningen.

3 §.

Den som önskar att förbud varom stadgas i 1 § skall hävas äger göra särskild ansökan därom hos granskningsmyndigheten, som utan dröjsmål *prövar* huruvida uppfinningen är av sådan betydelse för försvaret att den alltjämt bör hemlighållas.

Den som önskar att förbud varom stadgas i 1 § skall hävas äger göra särskild ansökan därom hos granskningsmyndigheten. *Är fråga om uppfinning som i 1 § första stycket sägs, skall granskningsmyndigheten utan dröjsmål pröva* huruvida uppfinningen är av sådan betydelse för försvaret att den alltjämt bör hemlighållas. *Avser ansökningen uppfinning som hemlighålles enligt 1 § andra stycket, skall vad i 2 § tredje stycket stadgas äga motsvarande tillämpning.*

4 §.

Har staten icke inom tre månader efter det granskningsmyndigheten enligt 2 eller 3 § meddelat beslut om fortsatt hemlighållande av uppfinning genom beslut om expropriation eller annorledes förvärvat all rätt till uppfinningen, upphör förbudet att gälla vid utgången av denna tid. Konungen äger dock, om det av särskilda omständigheter finnes påkallat, dessförinnan besluta om förlängning av tiden med högst tre månader.

Har beträffande uppfinning som i 1 § första stycket sägs uppfinnaren eller hans rättsinnehavare i ärende enligt 2 eller 3 § yrkat, att staten skall övertaga uppfinningen, och har staten icke inom tre månader efter det granskningsmyndigheten meddelat beslut om fortsatt hemlighållande genom beslut om expropriation eller annorledes förvärvat all rätt till uppfinningen, upphör förbudet att gälla vid utgången av denna tid. Konungen äger dock, om det av särskilda omständigheter finnes påkallat, dessförinnan besluta om förlängning av tiden med högst tre månader.

8 §.

Sökes för statens räkning patent å uppfinning som i 1 § sägs, äger Konungen, därest uppfinningen är av särskild betydelse för försvaret, föreskriva, att 7 § förordningen angående patent ej skall tillämpas på ansökningen.

Är uppfinning som i 1 § sägs av särskild betydelse för försvaret, äger Konungen föreskriva, att 7 § förordningen angående patent ej skall tillämpas på ansökningen.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Äro ansökningshandlingarna fullständiga och har anledning ej förekommit att, efter vad i 6 § förordningen angående patent sägs, avslå ansökningshandlingarna, varde hemligt patent meddelat samt bevis därom utfärdat; och må förty de till ärendet hörande handlingarna icke utan *patenthavarens* tillstånd utlämnas till annan eller något yppas om dem.

Äro ansökningshandlingarna fullständiga och har anledning ej förekommit att, efter vad i 6 § förordningen angående patent sägs, avslå ansökningshandlingarna, varde hemligt patent meddelat samt bevis därom utfärdat; och må förty de till ärendet hörande handlingarna icke utan *granskningsmyndighetens* tillstånd utlämnas till annan *än patenthavaren* eller något yppas om dem.

Patentmyndigheten skall — — — — — för allmänheten.

9 §.

Har statens rätt med avseende å uppfinning som avses i 8 § övergått till annan eller upphäves föreskrift som där sägs, skall alltjämt anhängig ansökan i fortsättningen handläggas enligt 7 § förordningen angående patent. Är patent meddelat, skall anteckning därom göras i det allmänna patentregistret samt kungörande och offentliggörande i övrigt ske i enlighet med sjätte stycket i samma paragraf.

Upphäves föreskrift som i 8 § sägs, skall alltjämt anhängig ansökan i fortsättningen handläggas enligt 7 § förordningen angående patent. Är patent meddelat, skall anteckning därom göras i det allmänna patentregistret samt kungörande och offentliggörande i övrigt ske i enlighet med sjätte stycket i samma paragraf.

12 §.

Bryter någon — — — — — strängare straff.
Böter tillfalla kronan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1963.

Såvitt gäller uppfinning som hemlighålles enligt 1 § andra stycket skall den i 2 § angivna tidsfristen om tre månader ej räknas från tidigare dag än den 1 januari 1963.

Förslag
till
Lag
angående ändrad lydelse av 23 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249)
om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar

Härigenom förordnas, att 23 § lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

23 §.

Handlingar i ärenden angående ansökning om patent må icke utan sökandens samtycke till annan utlämnas i vidare mån än som föranledes av gällande lagstiftning rörande patent, dock att, såframt ej annat är där stadgat, sådana handlingar må utlämnas, i vad de angå uppfinning därå patent beviljats.

Handlingar i ärenden angående ansökning om patent må icke utan sökandens samtycke till annan utlämnas i vidare mån än som föranledes av gällande lagstiftning rörande patent. I vad sådana handlingar angå uppfinning därå patent beviljats skola de utlämnas, såframt ej annat är stadgat i nämnda lagstiftning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1963.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1942: 551.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet å Stockholms slott den 21 september 1962.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden LINDSTRÖM, LINDHOLM, KLING, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, fråga om *ändring i lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret, så ock om fortsatt giltighet av samma lag*. Föredraganden anför följande.

Försvarsuppfinningslagen innehåller bestämmelser om förbud mot offentliggörande av uppfinningar, som har särskilt avseende å krigsmateriel och tillkommit här i riket eller tillhör någon som är bosatt härstädes (1—6 §§), om expropriation av uppfinningar av särskild betydelse för försvaret (7 §), om hemligt patent för statens räkning (8 och 9 §§) och om ersättning (10 §). Därjämte innehåller lagen i 11—14 §§ vissa bestämmelser om tystnadsplikt, straff för överträdelse av föreskrifterna i lagen m. m.

Försvarets civilförvaltning har i skrivelse den 17 januari 1961 föreslagit, att bestämmelser införes i lagen av innebörd, att utländsk försvarsuppfinning skall få hemlighållas här, att Kungl. Maj:t under vissa förutsättningar skall beträffande här i riket patentsökt svensk försvarsuppfinning kunna medge, att patent får sökas även i främmande stat, samt att även annan än staten skall kunna få hemligt patent.

Yttranden över försvarets civilförvaltnings framställning har efter remiss avgivits av överbefälhavaren, armétygförvaltningen, marinförvaltningen och flygförvaltningen, försvarets fabriksstyrelse, försvarets forskningsanstalt, patent- och registreringsverket, granskningsnämnden för vissa patentansökningar m. m. och Sveriges industriförbund. Vid patentverkets remissvar har fogats yttranden från Svenska patentombudsforeningen, Svenska industriens patentingenjörers förening och Svenska uppfinnareföreningen.

Sedan med ledning av yttrandena försvarets civilförvaltnings förslag bearbetats inom justitiedepartementet, anhåller jag att få upptaga ärendet till behandling.

Gällande bestämmelser

Alltsedan kriget har i vårt land lagstiftning funnits i syfte att hemlighålla uppfinningar av betydelse för försvaret och möjliggöra deras utnyttjande i försvarets tjänst. Försvarsuppfinningslagen, som trädde i kraft den 1 januari 1947, ersatte en äldre lag från år 1942 med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för rikets försvar eller folkförsörjningen m. m. Denna senare lag, som tillkom under trycket av det då pågående världskriget, var en fullmaktslag med förhållandevis långtgående inskränkningar i den fria förfoganderätten över uppfinningar. Syftet med den nu gällande lagen var att bibehålla endast de inskränkningar i denna rätt som ansågs nödvändiga under normala förhållanden.

Enligt 1 § försvarsuppfinningslagen gäller *förbud mot offentliggörande* av uppfinning, som har särskilt avseende å krigsmateriel och tillkommit här i riket eller tillhör någon som är bosatt härstädes. Sådan uppfinning får ej heller göras till föremål för ansökan om patent eller annan skydds rätt i främmande stat eller eljest yppas. Vad som skall förstås med krigsmateriel bestämmer Kungl. Maj:t, och regler härom finns i en kungörelse den 6 december 1946 (nr 765). Överträdelse av förbudet straffas enligt 12 § med böter eller fängelse, där ej gärningen enligt annat lagrum är belagd med strängare straff.

Det ankommer i första hand på den enskilde att själv avgöra, om den uppfinning han sysslar med är sådan att den icke får offentliggöras. Är han oviss huru därmed förhåller sig, står honom två möjligheter öppna att vinna klarhet i frågan. Den ena utvägen är att söka patent på uppfinningen. Alla till patent- och registreringsverket inkomna patentansökningar och därtill hörande handlingar skall enligt 2 § hållas tillgängliga för en särskild granskningsmyndighet, den s. k. granskningsnämnden. Finner nämnden, att uppfinningen är av sådan betydelse för försvaret att den alltjämt bör hemlighållas, skall nämnden utan dröjsmål meddela beslut därom. Föreligger inte sådant beslut inom två månader, gäller förbudet mot offentliggörande icke längre; tidsfristen räknas från det så beskaffade handlingar inkommit till patentverket att ansökningens föremål tydligt framgår därav. Den andra möjligheten för den enskilde att få veta, huruvida en försvarsuppfinning får offentliggöras eller icke är, att han enligt 3 § ansöker direkt hos nämnden, att förbudet häves.

Nämndens beslut om fortsatt hemlighållande av uppfinning — såväl beslut enligt 2 § avseende patentsökt uppfinning som beslut enligt 3 § i anledning av särskild ansökan om hävande av förbud mot offentliggörande — har i viss mån provisorisk karaktär. Om staten icke inom tre — eller i visst fall sex — månader efter nämndens beslut genom expropriation eller annorledes förvärvat all rätt till uppfinningen, upphör enligt 4 § förbudet mot offentliggörande. Detta stadgande motiveras av att staten anses ha ett berätti-

gat krav på fortsatt hemlighållande blott då uppfinningen är av sådan betydelse för försvaret att staten önskar förvärva hela rätten till den.

Så länge förbudet enligt 1 § gäller, skall enligt 5 § ansökan om patent icke offentliggöras enligt 7 § första stycket eller 20 § andra stycket patentförordningen. Det innebär alltså, att patentansökningen icke såsom i normala fall kungöres och hålles tillgänglig för allmänheten.

Nämndens beslut om fortsatt hemlighållande kan enligt 6 § försvarsuppfinningslagen överklagas genom besvär hos Kungl. Maj:t.

Stadgandet i 7 § om *expropriation* av försvarsuppfinningar skiljer mellan å ena sidan uppfinningar av beskaffenhet som sägs i 1 §, d. v. s. uppfinningar som har särskilt avseende å krigsmateriel, samt å andra sidan övriga uppfinningar av särskild betydelse för försvaret. I fråga om det förra slaget av uppfinningar har staten tillerkänts rätt att expropria hela rätten till uppfinningen. Beträffande övriga uppfinningar äger Kungl. Maj:t föreskriva, att uppfinningen må utnyttjas för statens räkning eller av annan som Kungl. Maj:t bestämmer.

Hemligt patent kan enligt 8 § meddelas för statens räkning på sådan uppfinning som avses i 1 § och som är av särskild betydelse för försvaret. Kungl. Maj:t äger sålunda föreskriva, att 7 § patentförordningen ej skall tillämpas på patentansökningen. Det innebär, att ansökningen handlägges hemligt hos patentmyndigheten. Skillnaden mot den normala behandlingen framträder, när prövningsförfarandet kommit därhän, att ansökningen skulle ha kungjorts enligt 7 § patentförordningen. Sådant kungörande med åtföljande utläggning för allmänheten förekommer ej, utan patent meddelas genast och bevis därom utfärdas. Alla handlingar till akten förvaras hemligt även sedan patent beviljats. Patentet införes i ett särskilt register, som ej är tillgängligt för allmänheten.

Enligt 9 § upphör hemlighållandet, om statens rätt till uppfinningen övergår till annan eller om Kungl. Maj:t särskilt beslutar därom. Alltjämt anhängig ansökan kungöres då i vanlig ordning; beviljat patent offentliggöres som vanligt patent. Enligt 2 § kungörelsen den 6 december 1946 (nr 764) med vissa föreskrifter angående tillämpningen av försvarsuppfinningslagen skall granskningsnämnden, så snart anledning därtill föreligger och i vart fall inom tre år, ompröva huruvida uppfinningen alltjämt är av sådan betydelse för försvaret, att patentet bör hemlighållas. Finner nämnden hemlighållande ej längre erforderligt, skall frågan underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Enligt 10 § försvarsuppfinningslagen skall skälig *ersättning* utgå av allmänna medel för skada eller intrång till följd av åtgärder från det allmännas sida. Rätt till ersättning föreligger dels vid beslut om fortsatt hemlighållande av uppfinning och dels vid *expropriation*. Talan om ersättning prövas

av Stockholms rådhusrätt i den särskilda sammansättning som gäller för behandling av patentmål.

Försvarets civilförvaltning

Som tidigare nämnts föreslår försvarets civilförvaltning, att bestämmelser införes i försvarsuppfinningslagen av innebörd, att utländsk försvarsuppfinnning får hemlighållas här och att Kungl. Maj:t under vissa förutsättningar får beträffande här i riket patentsökt svensk försvarsuppfinnning medgiva, att patent må sökas även i främmande stat. Vidare skall enligt förslaget jämväl annan än staten kunna få hemligt patent.

Om behovet av de föreslagna ändringarna anför civilförvaltningen i huvudsak följande:

I olika sammanhang har fråga uppkommit att medgiva svensk uppfinnare eller hans rättsinnehavare att söka hemligt patent i främmande stat för uppfinning, som här i riket gjorts till föremål för ansökan om hemligt patent. Å andra sidan har från olika stater gjorts förfrågningar om möjligheterna att i Sverige söka och erhålla hemligt patent å uppfinning gjord i främmande stat av annan än svensk medborgare.

På krigsmaterielområdet har utvecklingen lett till, att det egna landet icke har möjlighet att på ekonomiskt rimliga villkor åstadkomma all den utrustning, som ett modernt försvar kräver. Mycket måste köpas utifrån och stundom måste konstruktion av viss materiel anförtros åt för ändamålet lämpligt företag i utlandet.

Vad nu sagts gäller för vårt land icke ensidigt så att uppdragen alltid går i riktning från Sverige till utlandet eller så att det alltid är Sverige, som köper i utlandet. Det förekommer även på här berörda område, att svenska företag utför konstruktioner för och säljer materiel till främmande stat. Här förekommer med andra ord ett ömsesidigt utbyte av erfarenheter och materiel.

Det är allmänt omvittnat, att den tekniska utvecklingen sker synnerligen snabbt och detta gäller icke minst krigsmaterielområdet. Inom varje stat med egen krigsindustri torde utvecklingen, såvitt angår den militära sekretessen, följa i huvudsak följande linje. Planering och projektering av nya vapen och vapensystem eller annan krigsmateriel behandlas med mycket sträng sekretess. Allteftersom arbetet framskrider och nya konstruktioner blir färdiga att tagas i bruk, måste sekretessen med nödvändighet minskas. Allt fler personer kommer i kontakt med den färdiga produkten, och slutligen kanske den kan anses ha blivit allmänt känd på grund av att den tagits i allmänt bruk av värnpliktig personal. Vad här anförts leder fram till att den ursprungligen starka sekretessen icke kan upprätthållas mer än begränsad tid. Med hänsyn till den intensiva forskning, som bedrivs överallt i världen, framflyttas också teknikens mera allmänt kända ståndpunkt mycket snabbt så att vad som vid en viss tidpunkt kan betraktas som en hemlighet, känd av endast några få, efter några år blir allmän kunskap bland tekniker runt om i världen.

Hemliga militära uppfinningar förlorar därför merendels snabbt sin hemliga karaktär. Ekonomiska intressen kan bidra till att krigsmateriel exporteras även i fall, där den militära sekretessen icke helt släppts, men där man kan förmoda, att den inom en nära framtid kommer att avlyftas. Den som köper krigsmateriel i utlandet torde emellertid ha anledning räkna med

att vad som kan köpas icke är säljarlandets senaste nyheter på området.

I den mån den materiel som köpes avslöjar en gjord uppfinning, kan detta verka återhållande på villigheten att sälja, om icke garantier skapas för uppfinnarens eller hans rättsinnehavares rätt till densamma. Kan sådana garantier lämnas utan att den militära sekretessen äventyras, kan å andra sidan benägenheten att sälja bli större och köparlandet få möjlighet att köpa de senaste nyheterna i stället för de näst senaste. Att detta kan vara av stor betydelse för ett lands försvar framgår kanske bäst, om man besinnar den tid, som åtgår för att få fram komplicerad teknisk materiel från projekt till serieproduktion. I ett föredrag vid svenska uppfinnarföreningens sammanträde den 5 april 1956 anförde i denna fråga dåvarande chefen för försvarets forskningsanstalt, att det visat sig, att när det gällde komplicerad teknisk materiel — det finge vara ett bomb- eller ett jaktplan, en robot, en luftvärnskanon eller en radarstation — det icke vore möjligt ens för ett stort land att under fredsförhållanden nämnvärt underskrida en utvecklingstid fram till serieproduktion på cirka 7 år. Härmed sammanhängde, att man för sådan materiel i regel icke kunde räkna med mer än cirka 7 års livslängd. (Industritidningen Norden 1957 sid. 153). Skillnaden i tid mellan den senaste och näst senaste konstruktionen kan sålunda uppgå till många år. Finnes möjligheter att öka förutsättningarna för att bli delaktig av de senaste konstruktionerna synes därför föreligga skäl att utnyttja dessa.

En väg att öka förutsättningarna att på krigsmaterielområdet anskaffa modernast möjliga materiel synes vara att bereda eventuella uppfinnare eller deras rättsinnehavare patentskydd för sina uppfinningar, även om deras egen stats myndigheter såsom villkor för att patent skall få sökas i annan stat, uppställer kravet, att uppfinningen ändå hemlighålles. Om möjlighet skapas för utländsk uppfinnare att här erhålla hemligt patent på uppfinning, som avser krigsmateriel, behöver leverans av sådan materiel icke hindras av oro hos leverantören för att tillverkning av alster enligt uppfinningen skall utan vederbörlig licens kunna upptagas av svensk industri. Dessutom skulle den utländske uppfinnaren här kunna med bevarad sekretess söka patent inom sådan tid, att han kan räkna prioritet från det ansökningen inlämnades i den egna staten.

Vad här anförts om patentsökning av utländsk uppfinning i Sverige bör gälla även omvänt om patentsökning av svensk uppfinning i utlandet. Om svensk krigsmateriel, som innesluter uppfinning varå hemligt patent här i landet meddelats eller sökts, exporteras till annan stat synes rimligt att uppfinningen skyddas genom patent också i importlandet så att fortsatt tillverkning där icke kan upptagas utan att licensavgifter eller royalties i vederbörlig ordning tillföres patenthavaren i Sverige. Är denne som lagen nu förutsätter staten har staten givetvis ett eget intresse av att få licensavgifter eller royalties. Om man till äventyrs skulle anse detta intresse i sammanhanget vara av underordnad betydelse må framhållas att sådana avgifter stundom kan uppgå till avsevärda belopp och att möjligheten till export, där sådan kan tillåtas, kan ge anledning till mycket stora ersättningskrav från uppfinnaren i samband med statens förvärv av all rätt till uppfinningen. Dessa krav torde i många fall kunna väsentligt reduceras om uppfinnaren själv kunde tillförsäkras rätten att genom patent — låt vara hemligt — skydda sina egna intressen i sådan främmande stat dit export skulle kunna ske eller där tillverkning skulle få upptagas. Med hänsyn till vad nu anförts om utvecklingen på krigsmaterielområdet och det utbyte, som här sker mellan staterna, torde den enskildes trygghetsintresse motivera, att lagstiftningen om uppfinningar av betydelse för försvaret jäm-

kas i förut angiven riktning. Om uppfinnaren själv skall kunna söka patent i det främmande landet måste han själv ha rätt till uppfinningen. Kravet på att staten skall vara innehavare av all rätt till uppfinningen för att hemligt patent skall kunna meddelas här i riket går således icke att upprätthålla. Detsamma gäller i än högre grad om utländsk uppfinnare skall beredas möjlighet att i Sverige erhålla hemligt patent.

Om den närmare utformningen av civilförvaltningens förslag till ändrad lagstiftning må här anföras följande.

Enligt förslaget skall förbud införas mot offentliggörande av uppfinning, som har särskilt avseende å krigsmateriel och tillkommit utom riket och där gjorts till föremål för ansökan om patent eller annan skydds rätt med villkor, att uppfinningen med hänsyn till dess betydelse för den främmande statens försvar ej må offentliggöras eller, när den icke är offentliggjord, göras till föremål för ansökan om patent i annan stat eller eljest yppas utan tillstånd av behörig myndighet i den stat, där uppfinningen tillkommit; förbudet föreslås skola gälla så länge berörda villkor gäller och godkännes av behörig svensk myndighet. Den utländske uppfinnaren skall kunna få hemligt patent här i landet under förutsättning, att svensk myndighet lämnat tillstånd därtill. Sådant tillstånd skall kunna lämnas i den formen, att en generell överenskommelse träffas mellan berörda stater om att medborgare i den ena staten skall beredas möjlighet att söka hemligt patent i den andra. Tillstånd skall också kunna meddelas från fall till fall av krigsmaktens patentorgan. Om detta organ lämnar besked, att från svensk synpunkt ej föreligger hinder mot hemlighållande av utlännings patentansökan, skall granskningsnämnden meddela beslut om hemlighållande och eventuellt patent utfärdas som hemligt. Beslutet skall gälla, intill dess nämnden erhåller meddelande från krigsmaktens patentorgan, att hemlighållandet hävts av vederbörande myndighet i uppfinningens ursprungsstat. Eftersom hemlighållandet ytterst sker på begäran av utländsk myndighet, hör enligt förslaget bestämmelserna om ersättning för skada eller intrång på grund av hemlighållandet ej avse utländsk uppfinning. Civilförvaltningen föreslår vidare, att utländsk uppfinning undantages från stadgandet om rätt för staten att exproprieras all rätt till uppfinning.

I fråga om svensk försvarsuppfinning föreslår civilförvaltningen upphävande av den nuvarande bestämmelsen att förbud mot offentliggörande förfaller, om ej staten inom viss tid övertar all rätt till uppfinningen. I stället skall som villkor för förbudets vidmakthållande gälla, att Kungl. Maj:t fastställer granskningsnämndens beslut om fortsatt hemlighållande. Efter Kungl. Maj:ts prövning skall hemligt patent kunna utfärdas för den svenska uppfinnaren eller hans rättsinnehavare. Kungl. Maj:t skall vidare äga medgiva, att patent får sökas jämväl i främmande stat under villkor att uppfinningen där hemlighålles under minst samma tid som här i riket.

Slutligen föreslår civilförvaltningen att, så länge förbud mot offentliggörande gäller, årsavgifter enligt 11 § patentförordningen ej skall utgå.

Yttrandena

I de inhämtade yttrandena över civilförvaltningens framställning har behovet av ändrade regler för hemlighållande av försvarsuppfinningar vitsordats.

Särskilt understrykes betydelsen från försvarssynpunkt av ökade möjligheter att — utan eftersättande av nödvändig sekretess — länderna emellan ömsesidigt utbyta tekniska nyskapelser på krigsmaterielområdet. *Överbefälhavaren* framhåller liksom civilförvaltningen, att utvecklingen på krigsmaterielområdet lett — och i allt högre grad leder — till att vi ej har möjlighet att på ekonomiskt rimliga villkor själva åstadkomma all den utrustning, som ett modernt försvar kräver, utan att mycket måste köpas utifrån eller konstrueras av utländska företag. Det är därför ett starkt militärt intresse, att gällande lagstiftning är så utformad att konsekvenserna av denna tendens kan tagas. I detta ligger då även, framhåller *överbefälhavaren*, att svenska företag utför konstruktioner åt och säljer materiel till främmande stater liksom att ett ömsesidigt utbyte av tekniska erfarenheter sker så långt som det är till båtnad för vårt försvar och överensstämmer med de riktlinjer för försvaret som angivits av statsmakterna. Åt utländska uppfinnare eller deras rättsinnehavare bör skapas sådant skydd, att våra möjligheter att köpa utländsk krigsmateriel blir så stora som möjligt. *Armétygförvaltningen* anser, att den föreslagna lagstiftningen skapar ökade möjligheter för försvarsmyndigheterna att få kännedom om uppfinning, som tillkommit i främmande stat och varå där sökts hemligt patent eller motsvarande skydds rätt. För att åstadkomma reciprocitet gentemot den främmande staten och för att stimulera uppfinnareverksamheten i Sverige på krigsmaterielområdet bör jämväl hemligt patent å uppfinning, som tillkommit här i riket och här gjorts till föremål för ansökan om hemligt patent, efter tillstånd av Kungl. Maj:t få sökas i sådan främmande stat. För armétygförvaltningen är det synnerligen önskvärt, att lagstiftning av föreslagen innebörd kommer till stånd. *Marinförvaltningen* anför:

Marinförvaltningen har vid flera tillfällen erbjudits inköpa utövningsrätten till i utlandet av annan än svensk medborgare gjord och därstädes med hemligt patent skyddad uppfinning under den förutsättningen att hemligt patent å uppfinningen meddelades i Sverige. Emellertid har gällande svensk lagstiftning icke medgivit ett dylikt förfarande. Anledning finnes att antaga att marinen under sådana förhållanden icke erhållit tillgång till vissa för dess verksamhet betydelsefulla uppfinningar. Det synes därför angeläget att de föreslagna ändringarna i patentlagstiftningen snarast kommer till stånd under i försvarets civilförvaltnings skrivelse angivna förutsättningar.

Försvarets fabriksstyrelse anser det vara av värde för den egna verksamheten, om styrelsen kan få hemligt patent i utlandet i syfte att patentskydda och eventuellt exploatera en uppfinning. Den prioritetsrätt som erhålles genom patentskyddet är av betydelse inte bara från synpunkten att skydda ett angeläget nyhetsvärde hos en uppfinning utan även med hänsyn till möj-

ligheten för styrelsen att utomlands exploatera en uppfinning, kanske till båtnad för en utveckling av styrelsens framtida verksamhet. Även för vidareutveckling av det direkta samarbetet mellan styrelsen och utländska uppfinnare eller företag inom styrelsens verksamhetsfält kan den ifrågasatta lagändringen få stor betydelse. Ökat samarbete kan ha till följd inte bara snabbare och ökat utbyte av tekniska nyheter utan även samverkan för lösande av vissa projekt.

I vissa remissyttranden framhålles, att förslaget medför fördelar även för svenska uppfinnare och för svensk industri. Sålunda välkomnar *industriens patentingenjörers förening* och *uppfinnareföreningen* förslaget, att svensk uppfinnare beredes möjlighet att i utlandet söka patent å här hemlighållen uppfinning. Enligt den sistnämnda föreningens uppfattning kommer förslaget i denna del att stimulera uppfinnareverksamheten inom det militärtekniska området. *Industriförbundet* hälsar med tillfredsställelse förslaget att slopa bestämmelsen om obligatoriskt övertagande av all rätt till uppfinningen som villkor för ett mera permanent hemlighållande och anför härom:

Det forsknings- och utvecklingsarbete som bedrivs inom ett industriföretag har till syfte att skapa förutsättningar för en tillverkning och därmed för ett utnyttjande av företagets kapacitet och för företagets vidareutveckling. Ur företagets synpunkt är det sålunda icke likvärdigt att erhålla ersättning för uppfinningen och att själv få exploatera den. Det synes därför ur industriens synpunkt mindre lyckligt, att lagen undantagslöst nödvändiggör ett slutligt övertagande av all rätt till de uppfinningar som anses böra hemlighållas. Vidare synes den nuvarande bestämmelsen hindra enskild industri att genomföra den begränsade exploatering utomlands som i vissa fall kan tillåtas utan men för rikets försvar. En sådan exploatering torde emellertid bättre kunna utföras av ett enskilt företag än av en statlig myndighet. I praktiken torde det också ha visat sig att de med bestämmelsen förenade olägenheterna medfört att man stundom avstått från att tillämpa lagen och i stället träffat överenskommelse med uppfinnaren om att förhindra ett offentliggörande av uppfinningen.

Samtidigt framhåller emellertid *industriförbundet* den återhållande verkan på beslut om hemlighållande som bestämmelsen om övertagande av hela rätten till uppfinningen hitintills haft. Även *industriens patentingenjörers förening* uttalar farhågor för att upphävande av tvånget för staten att övertaga all rätt till uppfinningen skall verka i riktning mot ett ökat antal hemliga patentansökningar och patent. Föreningen föreslår därför, att bestämmelser infördes som motverkar denna risk.

Ett par remissorgan ställer sig mera tveksamma till behovet av lagändringar. *Patentverket* anser civilförvaltningens framställning kunna ge sken av att gällande lagstiftning är mer restriktiv än fallet torde vara vid en tolkning, som ämbetsverket anser fullt möjlig och väl överensstämmande med förarbetena till lagen. Ingenting hindrar redan nu att staten övertager rätten för Sverige till en inhemsk försvarsuppfinning, under det att uppfinnaren eller hans rättsinnehavare på vissa villkor som anses betryggande från sekre-

tessynpunkt får exploatera uppfinningen utomlands. Även i så fall kan staten erhålla hemligt patent i Sverige. Ej heller saknas enligt gällande lag möjlighet för staten att förvärva rätt till en här patentsökt, från utlandet härrörande uppfinning och erhålla hemligt patent på denna. Enligt den praxis som städse tillämpats av granskningsnämnden för patentansökningar omfattar dess granskning även utlänningars patentansökningar, vilket sker just för att svenska försvarsmyndigheter skall kunna få kännedom om sådana ansökningar och förvärva rätt till dem. Ehuru rörelsefriheten inom ramen för gällande lag sålunda är avsevärt större än förslaget räknat med, har dock patentverket förståelse för civilförvaltningens önskan att ramen vidgas för att tillgodose ett legitimt behov av att försvarsuppfinningar kan hemlighållas även i andra former än som nu är möjligt. Patentverket vill därför inte motsätta sig att lagen underkastas viss revision, varvid särskilt torde böra övervägas, huruvida kravet att svenska staten skall vara sökande vid hemligt patent bör bibehållas.

Patentombudsföreningen ifrågasätter särskilt behovet av ändrade regler i syfte att möjliggöra för svensk uppfinnare eller hans rättsinnehavare att söka hemligt patent utomlands å här hemlighållen uppfinning. Dessa personers rättigheter blir åtminstone i regel desamma vare sig patentet innehaves av dem eller av staten. Det är i båda fallen ett statligt organ som avgör, om exploatering får ske, det må gälla här i landet eller i utlandet. Den enskilde uppfinnaren torde på detta område ha ytterst små möjligheter att exploatera sin uppfinning, om den alltjämt skall hållas hemlig och blott får exploateras inom eller åt den inhemska eller främmande krigsmakten. Det synes därför som om den rätt den enskilde skulle få att söka och inneha hemligt patent skulle vara honom till föga nytta, utom då han skulle få utöva sin uppfinning på det civila området. Då måste emellertid hemligheten hävas och det fallet blir följaktligen ej aktuellt. Då spekulanten på uppfinningen är antingen den främmande statsmakten eller någon som är beroende av denna, måste av allt att döma den enskilde uppfinnaren ha statens medverkan för exploatering i utlandet. Det synes därför föreningen riktigtast, att staten i första hand skall vara skyldig att övertaga rätten till patentet men kunna efter överenskommelse med uppfinnaren eller dennes rättsinnehavare medge denne rätt att inneha patent här i landet eller utrikes. Å andra sidan bör hans medverkan vid exploatering utrikes kunna ske avtalsmässigt, även om patenträtten i Sverige och, i den mån det är möjligt, i utlandet tillhör svenska staten. Behovet av ändring i nuvarande lag beträffande äganderätten till patent synes icke vara starkt.

I åtskilliga remissyttranden — även i sådana som uttrycker förståelse för de skäl på vilka civilförvaltningens förslag bygger — framhålles, att förslaget icke kan läggas till grund för lagstiftning.

En anmärkning är, att förslaget i fråga om villkoren för hemlighållande av utländska uppfinningar ensidigt tillgodoser försvarets behov och ej tillräckligt beaktar näringslivets intressen. *Granskningsnämnden*, som säger

sig ha full förståelse för de skäl som ligger till grund för civilförvaltningens framställning, anser det sålunda ofrånkomligt att förslaget skärskådas även från andra synpunkter än försvarets. Ett ställningstagande bör föregås av en mera allsidig utredning. *Försvarets forskningsanstalt* anmärker, att granskningsnämndens befogenheter vid handläggningen av ärenden rörande hemlighållande av utländska och svenska uppfinningar icke är kongruenta. I förstnämnda fall avses nämndens prövning bli av endast formell natur, medan ett beslut i sistnämnda avseende liksom för närvarande skall grunda sig på en saklig prövning. Frågan huruvida en utländsk uppfinning skall behandlas som hemlig eller inte torde emellertid kunna ha sådan allmän ekonomiskpolitisk räckvidd, att det bör övervägas, om inte beslutanderätten i nämnda avseende bör ankomma på Kungl. Maj:t. *Patentverket* ifrågasätter, om man beträffande utländska ansökningar har anledning att införa särskilda regler om hemlighållande annat än för den tid som kan åtgå för att pröva ansökning om hemligt patent. Skall längre gående regler om hemlighållande finnas, synes angeläget att frågan om deras berättigande prövas av en instans, där bl. a. representation finns för det svenska näringslivet, och att tiden effektivt begränsas. I den mån civilförvaltningens förslag innebär, att krigsmaktens patentorgan skall pröva frågan om hemlighållande här i riket av utländsk uppfinning, är förslaget icke godtagbart, eftersom organet icke har den opartiska ställning som skulle erfordras för fullgörande av en dylik uppgift. *Patentombudsföreningen* understryker vikten av att såväl förprövning som omprövning av hemlighållandet företages med vidsträckt kompetens, alltså av icke enbart militär sakkunskap. Därför synes granskningsnämnden, eventuellt förstärkt i förhållande till den nuvarande, vara lämpligt bestämmande organ. *Industriens patentingenjörers förening* anför liknande synpunkter.

Industriförbundet kritiserar i flera hänseenden förslaget om förutsättningsarna och formerna för hemlighållande av utländska försvarsuppfinningar samt anför därvidlag.

Ett straffsanktionerat förbud mot offentliggörande, som i fråga om de svenska uppfinningarna givetvis i första hand riktar sig mot uppfinnaren själv, saknar av naturliga skäl större betydelse i fråga om utländska uppfinningar. Det synes därför böra övervägas, om lagens bestämmelser icke i stället med fördel kunde direkt avse hemlighållandet av ifrågavarande patentansökan. Om den föreslagna konstruktionen likväl bibehålles, synes det emellertid mindre lämpligt, att kravet på godkännande skall kunna anses tillgodosett genom generellt medgivande efter överenskommelse med främmande makt beträffande uppfinningar som tillkommit i detta land. Ett sådant förfarande torde innebära att främmande makts i eget intresse meddelade förbud mot offentliggörande utan vidare erkännes och straffsanktioneras här i riket. Vid den eljest för godkännande erforderliga prövningen i varje enskilt fall anser även civilförvaltningen avgörandet böra bli beroende av uppfinningens betydelse för rikets försvar. Något skäl för att prövningen bör åligga krigsmaktens patentorgan anföres icke av civilförvaltningen. Enligt förbundets uppfattning måste emellertid denna prövning liksom motsvarande prövning i fråga om svenska uppfinningar åvila granskningsnämnden.

Industriförbundet understryker vidare, att det av hänsyn till näringslivet är ett oavvisligt krav, att lika stor återhållsamhet iakttages i fråga om hemlighållande av utländska uppfinningar som av svenska.

Patentverket säger sig känna betydande tveksamhet inför förslaget, att ersättning för skada eller intrång ej skall utgå till utlänning, vars uppfinning hemlighålles här. Det är möjligt, framhåller patentverket, att det i vissa fall kan vara befogat att begränsa utländsk uppfinnares rätt till ersättning, där hemlighållandet medgivits i hans eget intresse. Detta synes emellertid närmast vara en fråga, som bör regleras avtalsvis. Att avskära rätten till ersättning och skadestånd kan icke vara lämpligt. Ersättningsfrågorna beröres från andra synpunkter av *industriförbundet*. Den förskjutning från ersättning för rätten till uppfinningen till ersättning för skada till följd av förbudet mot offentliggörande eller yppande av uppfinningen, som förslaget innebär, befaras kunna medföra ännu större svårigheter än för närvarande att i det enskilda fallet bestämma ersättningen. Det synes därför angeläget, att närmare riktlinjer härför upptages till övervägande. Liknande synpunkter framhåller *industriens patentingenjörers förening*.

Förslaget att slopa årsavgifter för hemliga patent möter gensaga från *patentombudsföreningen*, som framhåller, att en patenträtt föreligger lika väl vid hemliga patent som vid öppna. I den mån ett statligt organ äger patentet, så stannar också avgiften kvar hos staten och har den icke föraktliga nyttan med sig, att den manar till årlig omprövning av behovet av hemlighållande, vilket är av vikt för att stocken av hemliga patent ej skall bli onödigt stor. *Patentverket* är av samma mening.

I några yttranden framställs önskemål om övergång till ett annat system för hemlighållande av patentsökta uppfinningar än det, varpå gällande lagstiftning bygger. Härom anför *industriförbundet*.

Såsom framhölls vid tillkomsten av gällande lag är institutet hemliga patent förbundet med olägenheter. När hemliga patent likväl godtogs åtminstone tills vidare, synes detta ha berott på att olägenheterna ansågs vara av mera teoretisk än praktisk art samt att det allmänna ansågs kunna ha ett starkt intresse av att i vissa fall trygga sin rätt till uppfinningen. Att olägenheterna för det svenska näringslivet av hemliga patent enligt hittillsvarande erfarenheter icke varit av större betydelse torde utan tvekan äga samband med att antalet sådana patent varit mycket begränsat. I detta hänseende kan emellertid de föreslagna ändringarna i lagen — särskilt utvidgningen till utländska uppfinningar — befaras medföra en förändring. Det bör vidare påpekas, att det icke kan förväntas, att enskilda patenthavare — på samma sätt som vid tillkomsten av gällande lag förutsattes beträffande staten i egenskap av patenthavare — kommer att frivilligt avstå från att väcka talan om ersättning för patentintrång i god tro. Olägenheterna av osäkerheten om gällande rätt på denna punkt kommer därför att bli mer märkbara. Enligt förbundets mening vore det för övrigt ej rimligt om rätt till skadestånd skulle anses föreligga i detta fall.

Starka skäl synes förbundet tala för att samtidigt med övergången från det nuvarande systemet med staten såsom den slutlige innehavaren av alla hemliga uppfinningar till systemet med enskilda innehavare av dessa upp-

finningar en övergång sker från hemliga patent till det brittiska systemet med ett uppskjutande av slutprövningen av ansökningen, tills sekretessen kan hävas.

Även *industriens patentingenjörers förening* framhåller det otillfredsställande i att patent meddelas, som kan göras gällande mot envar utan att allmänheten haft tillfälle att genom invändning motsätta sig patentets beviljande. Föreningen finner det angeläget, att Sverige övertager det engelska systemet, enligt vilket ansökningen förblir ansökning så länge icke hemligstämplingen hävts och ansökningen kungjorts för allmänheten. *Patentombudsföreningen* anser, att konsekvenserna av ett sådant system som det engelska hade bort närmare undersökas och redovisas.

Patentverket, som medger att vissa betänkligheter kan hysas mot institutet hemliga patent, ifrågasätter likväl, om dessa betänkligheter väger så tungt, att systemet fördenskull nu bör överges. Detta system torde vara det vanligaste i utländsk rätt, och till systemet har de svenska statsmakterna tagit ställning både år 1942 och år 1946. Erfarenheten hittills här i landet har icke heller givit belägg för att det i praktiken medfört några skadeverkningar. Möjligen kan dock läget bli ett annat, om lagstiftningen nu utvidgas, och frågan torde därför böra upptagas till ytterligare övervägande.

Departementschefen

Det nuvarande förbudet mot offentliggörande av försvarsuppfinningar avser endast uppfinningar, som tillkommit här i riket eller tillhör någon som är bosatt här. Genom detta förbud och de därmed sammanhängande bestämmelserna om expropriation av uppfinningar och om hemligt patent för statens räkning har det allmänna tryggt sin rätt till viktiga, svenska försvarsuppfinningar. Det ligger i sakens natur, att i praktiken sällan finns utrymme för tvångsåtgärder beträffande utländska uppfinningar. Emellertid har behov uppkommit av bestämmelser, som möjliggör hemlighållande även av vissa utländska försvarsuppfinningar. Utvecklingen på det försvarstekniska området har medfört, att vi i fredstid ej kan inom landet konstruera och framställa all den utrustning ett modernt försvar kräver. Atskillig krigsmateriel måste antingen köpas utifrån eller tillverkas här på utländsk licens.

Våra möjligheter att få del av utländska försvarsuppfinningar är självfallet begränsade; som regel hemlighåller varje land sina tekniska nyskapsler på området. Av betydelse för våra möjligheter att köpa modern, utländsk krigsmateriel är bl. a. de garantier vi kan ge, att nya uppfinningar ej kommer till annan främmande makts kännedom. Vidare kräver hänsyn till den utländske uppfinnaren eller hans rättsinnehavare, att skydd beredes mot att uppfinningen här efterbildas eller obehörigt utnyttjas. För närvarande kan utländsk uppfinnare ej få svenskt patent, med mindre hans patentansökan i vanlig ordning kungjorts och framlagts för offentlig granskning. Endast staten kan få hemligt patent. Utländsk uppfinnare, som vill

ställa sin uppfinning till förfogande för vårt försvar, måste därför, om den i hans eget land påbudna sekretessen kring uppfinningen skall bevaras, antingen överlåta rätten till uppfinningen på svenska staten eller avstå från att få uppfinningen patentskyddad här. Det kan med fog antagas, att han under sådana förhållanden är mindre benägen att tillhandahålla sin uppfinning. Om utländsk uppfinnare här kunde påräkna patentskydd för egen räkning utan att sekretessen röjdes, skulle våra möjligheter att utifrån förvärva modern krigsmateriel öka och vår beredskap därmed stärkas. Jag delar därför försvarets civilförvaltnings uppfattning, att nuvarande regler på området behöver ändras så, att även utländsk försvarsuppfinning kan hemlighållas och utländsk uppfinnare få patentskydd här utan att hemligheten röjes.

Den i remissyttrandena framkomna kritiken mot försvarets civilförvaltnings förslag riktar sig väsentligen mot att förslaget, i fråga om de närmare villkoren för hemlighållande av utländska försvarsuppfinningar, ensidigt tillgodoser försvarets intressen. Kritiken i denna del kan icke fränkännas berättigande. Förbud mot offentliggörande av uppfinningar och i synnerhet hemliga patent innebär en hämsko på den tekniska och industriella utvecklingen. Det är därför angeläget, att hemlighållande förekommer endast då viktiga försvarsintressen påkallar det. Försvarsuppfinningslagen uppställer en rad bestämmelser i syfte att begränsa förbudet mot offentliggörande. Det generella förbudet kan sålunda som regel upprätthållas endast under viss kort tid, försävt inte uppfinningen efter särskild prövning befinnes vara av sådan betydelse för försvaret att den alltjämt bör hemlighållas. Denna prövning ankommer på en för ändamålet inrättad nämnd, den s. k. granskningsnämnden, i vilken även andra intressen än försvarets är företrädda. Det åligger nämnden att fortlöpande bevaka, att uppfinningar ej hemlighålles längre än som är nödvändigt. Genom bestämmelserna om ersättning för skada eller intrång, som hemlighållandet vållar, och om tvång för staten att övertaga all rätt till en uppfinning, som hemlighålles mera varaktigt, är ytterligare sörjt för återhållsamhet vid tillämpningen av lagen. Några motsvarande garantier för återhållsamhet vid hemlighållande av utländska uppfinningar finns ej i civilförvaltningens förslag. Vid den överarbetning av förslaget som skett inom justitiedepartementet har eftersträvat att så långt möjligt låta de nyssnämnda bestämmelserna i försvarsuppfinningslagen vinna tillämpning även på utländska försvarsuppfinningar.

För att förhindra att utländsk uppfinning, varom här är fråga, kommer till obehörigs kännedom bör det meddelas generellt förbud att offentliggöra eller eljest yppa sådan utländsk försvarsuppfinning, varå sökes hemligt patent här i riket; i fråga om andra utländska försvarsuppfinningar torde ett förbud sakna större praktisk betydelse. Det finns emellertid inte anledning att upprätthålla förbudet beträffande andra uppfinningar än sådana, som vi själva har intresse av att införliva med vårt försvar. Huruvida denna

förutsättning för hemlighållande föreligger kan avgöras endast efter prövning från fall till fall. Enligt nuvarande praxis omfattar nämndens granskning inte bara svenska utan även utländska patentansökningar. Det synes lämpligt att anknyta härtill och genom särskilt stadgande ålägga granskningsnämnden skyldighet att ta befattning även med utländsk försvarsuppfin- ning, varå här söks hemligt patent. Emellertid bör, såvitt gäller dessa uppfinningar, nämndens befogenheter begränsas i förhållande till vad som gäller beträffande svenska försvarsuppfinningar. Det torde kunna förutsät- tas, att utländsk uppfinning, varå söks hemligt patent här, som regel hem- lighålles enligt beslut av myndighet i annat land. Det bör vid sådant för- hållande ankomma på Kungl. Maj:t att pröva frågan om vidmakthållande av det generella förbudet. Ett ytterligare skäl att förlägga denna prövning till Kungl. Maj:t är att Kungl. Maj:t ändock har att pröva, huruvida hemligt patent skall få meddelas. Granskningsnämndens befattning med ifrågava- rande uppfinningar bör därför begränsas till att med eget yttrande över- lämna ärendet till Kungl. Maj:t. Sådant överlämnande bör ske inte endast då ärendet enligt 2 § kommer under nämndens granskning utan även då nämnden efter ansökan enligt 3 § har att pröva fråga om fortsatt hemlig- hållande.

Enligt 2 § i dess nuvarande lydelse gäller en tidsfrist av två månader inom vilken beslut om fortsatt hemlighållande måste ha meddelats; tidsfris- ten räknas från det så beskaffade ansökningshandlingar inkommit till pa- tentmyndigheten att ansökningens föremål tydligt framgår därav. I ärende, som granskningsnämnden enligt förslaget har att underställa Kungl. Maj:t, hör ifrågavarande tidsfrist utsträckas till tre månader.

Om Kungl. Maj:t ej meddelar beslut om fortsatt hemlighållande av ut- ländsk uppfinning, bör förbudet mot offentliggörande förfalla och patent- ärendet behandlas enligt vanliga regler. Innan ansökan om patent kungö- res, skall i så fall enligt 7 § patentförordningen underrättelse tillställas sö- kanden. I underrättelsen förelägges han viss frist att yttra sig, innan kun- görande sker. Den utländske uppfinnare, som söker hemligt patentskydd här, blir alltså i tillfälle att återkalla sin ansökan, om Kungl. Maj:t ej skulle finna skäl att hemlighålla uppfinningen.

Enligt 4 § försvarsuppfinningslagen kan granskningsnämndens beslut om fortsatt hemlighållande upprätthållas endast under viss kortare tid, såvida ej staten genom expropriation eller annorledes förvärvat all rätt till uppfin- ningen. Denna bestämmelse kan tydligen inte vinna tillämpning på utländsk försvarsuppfin- ning, om den utländske uppfinnaren skall kunna få patent- skydd å uppfinningen utan att densamma offentliggöres. Bestämmelsen, som avser att ge uppfinnaren skydd mot hemlighållande i andra fall än då vik- tiga försvarsintressen påkallar det, skulle för övrigt beträffande utländsk uppfinning knappast fullfölja sitt syfte, eftersom utrymmet för tvångsingri- panden mot utländsk uppfinnare är starkt begränsat. Jag föreslår därför, att utländsk försvarsuppfin- ning undantages från bestämmelsen i 4 §.

Också i fråga om svenska försvarsuppfinningar synes föreligga behov av

bestämmelser, som tryggar ett mera varaktigt hemlighållande utan att staten övertager all rätt till uppfinningen. I vissa fall bör svensk uppfinnare eller svensk industri kunna medges rätt att för egen räkning exploatera en hemlighållen uppfinning eller att träffa förberedelser för utnyttjande av uppfinningen framdeles, sedan hemlighållandet hävts; medgivande bör också kunna lämnas att utomlands söka hemligt patent å uppfinningen. För statsverket medför dylika medgivanden den fördelen att uppfinnarens anspråk på ersättning för hemlighållandet kan begränsas. Man synes i fall varom här är fråga stundom ha avstått från att tillämpa lagens tvångsföreskrifter och i stället överenskommit med uppfinnaren att hemlighålla uppfinningen. Från principiell synpunkt är det önskvärt, att sådana överenskommelser erhåller lagens uttryckliga stöd. Emellertid är jag inte beredd att biträda civilförvaltningens förslag, att statens övertagande av rätten till en uppfinning skall bortfalla som villkor för varaktigt hemlighållande. Den nuvarande bestämmelsen om statens skyldighet att övertaga all rätt till uppfinningen har tillkommit i uppfinnarens intresse som en borgen för en i fredstid påkallad restriktiv tillämpning av lagen. Staten bör alltjämt vara skyldig att övertaga all rätt till en svensk uppfinning, som hemlighålles i det allmännas intresse. Om uppfinnaren själv önskar bibehålla rätten till en av militära skäl hemlighållen uppfinning, bör emellertid hänsyn till uppfinnaren inte hindra, att förbudet mot offentliggörande vidmakthålles, även om staten ej övertager all rätt till uppfinningen. Bestämmelsen i 4 § bör därför i fråga om svensk uppfinning ändras så, att förbudet mot offentliggörande upphör endast om uppfinnaren yrkar, att staten övertager uppfinnarrätten, men sådant övertagande ej sker inom viss tid efter det att beslut om fortsatt hemlighållande meddelats. Framställs ej yrkande, bör förbudet gälla tills vidare. Det är uppfinnaren obetaget att sedermera enligt 3 § ansöka om förbudets hävande. Bifalles inte denna ansökan, får uppfinnaren ånyo tillfälle att påfordra tillämpning av övertaganderegeln.

I vilken utsträckning svensk uppfinnare eller svensk industri må medgivas rätt att för egen räkning exploatera hemlig uppfinning eller att söka patent utomlands bör bero av granskningsnämndens prövning. Några uttryckliga bestämmelser om nämndens rätt att lämna dylika medgivanden torde inte behövas. Det synes ligga i sakens natur, att befogenheten enligt 2 och 3 §§ att bestämma om det generella förbudets fortsatta giltighet också innefattar rätt att i visst hänseende medge dispens från förbudet.

Det förefaller inte motiverat att, såsom försvarets civilförvaltning föreslår, undantaga utländska uppfinnare från den i 10 § stadgade rätten till ersättning för skada eller intrång på grund av myndighets beslut om hemlighållande av uppfinning. Visserligen kan det vara anledning att vid hemlighållande av utländsk uppfinning bedöma ersättningsfrågan från delvis andra synpunkter, än då svensk uppfinning hemlighålles. Men såsom patentverket framhåller i sitt yttrande, är frågan om utländsk uppfinnarens ersättningsanspråk närmast ett spørsmål, som bör regleras avtalsvägen.

I ett par yttranden har framställts önskemål, att grunderna för ersätt-

ningsfrågornas bedömande närmare anges i lagen. Såsom dåvarande departementschefen framhöll vid tillkomsten av gällande bestämmelser i ämnet (prop. 1946: 342 s. 32 f), torde närmare riktlinjer för ersättnings bestämmande inte kunna uppdragas utan prövningen få ske med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Jag vill emellertid erinra om att hinder ej möter att bestämma ersättningen från tid till annan, allteftersom omfattningen av skadan eller intrånget kan visas. Särskilt i de fall, då rätten till uppfinningen kvarligger hos uppfinnaren, synes ett dylikt tillvägagångssätt vara ägnat att underlätta ersättnings bestämmande.

Som jag inledningsvis framhållit är ett väsentligt syfte med förslaget till lagändring att bereda utländsk uppfinnare möjlighet att få patentskydd för uppfinning, som hemlighålles av militära skäl. Även svensk uppfinnare, vars uppfinning hemlighålles utan att staten övertager all rätt till uppfinningen, bör kunna erhålla svenskt patentskydd. Det är nämligen uppenbart, att värdet för den svenske uppfinnaren av att få behålla sin uppfinning trots hemlighållandet i hög grad beror av hans möjligheter att vinna patentskydd. Enligt nuvarande 8 § försvarsuppfinningslagen kan endast staten få hemligt patent. Förslaget innebär, att även enskild innehavare av försvarsuppfinning skall kunna erhålla sådant patent. I några yttranden, bl. a. industriförbundets, har önskemål framställts om att institutet hemligt patent utmönstras och att i stället endast patentansökan hemlighålles. Med den slutliga prövningen av ansökningen skulle då anstå till dess hemlighållandet hävts och tillfälle beretts allmänheten att framställa invändningar mot ansökningen. Även ansökningar om patent å liknande uppfinning, vilka inkommer under samma tid, skulle hemlighållas.

Den fråga som sålunda aktualiserats har tidigare varit föremål för lagstiftarens ställningstagande. När institutet hemligt patent införlivades med vår lagstiftning, framhöll dåvarande departementschefen (prop. 1942: 204 s. 36), att varken detta institut eller ett system med hemlighållande av patentansökan går fritt från anmärkningar men att lösningen med hemligt patent är förenad med de mindre olägenheterna. Mot hemlighållande av patentansökan och uppskov med prövningen av densamma anmärktes särskilt, att därmed följer ovisshet om uppfinnarrätten under en tid som kan bli ganska lång. Olägenheterna för näringslivet av hemliga patent har enligt hittillsvarande erfarenheter ej varit av större betydelse. Antalet hemliga patent, som hitintills varit mycket begränsat, kan visserligen förväntas öka genom den föreslagna utvidgningen av hemliga patent till enskilda innehavare. Men i vilken omfattning detta kan komma att ske är vanskligt att bedöma. Ännu svårare är att förutsäga, vilka följder för näringslivet som en viss ökning av antalet hemliga patent kan få. Det må framhållas, att systemet med hemliga patent synes vara det vanligaste i utländsk rätt och att i såväl Danmark som Norge enskild person, även utlänning, kan få hemligt patent.

Mot förslaget att låta enskild person få hemligt patent har invänts, att

det kan medföra komplikationer vid beivran av patentinträng. Sålunda har framhållits, att enskild innehavare av hemligt patent icke kan förväntas såsom staten frivilligt avstå från att väcka talan om ersättning för patentinträng förövat i god tro och att skadeståndsskyldighet i sådant fall ej är rimlig. Denna invändning synes mig emellertid mindre bärkraftig. Såsom framhölls i propositionen med förslag till nuvarande försvarsuppfinningslag (1946: 342 s. 33), kan det med hänsyn till ordalagen i 19 § 2 mom. andra stycket patentförordningen ifrågasättas, om en talan om ersättning mot den som i god tro gjort intrång i ett hemligt patent överhuvud skulle kunna vinna framgång.

Med hänvisning till vad jag sålunda anfört, är jag inte beredd att nu förorda övergång från hemligt patent till hemlighållande av endast patentansökan. I 8 § föreslås därför ingen annan ändring än den som betingas av att hemligt patent skall kunna beviljas även enskild uppfinnare. Jag vill emellertid tillägga, att försvarsuppfinningslagens giltighetstid i fortsättningen liksom hittills bör begränsas till tre år i sänder och att frågan om bibehållande av institutet hemligt patent därför kan upptagas till förnyat övervägande relativt snart, om institutet i den nu föreslagna utformningen skulle medföra väsentliga olägenheter.

Det synes inte böra åläggas enskild patentsökande, vars uppfinning hemlighålles i det allmännas intresse, att genom särskild ansökan hos Kungl. Maj:t utverka beslut om hemligt patent. I stället bör det uppdragas åt granskningsnämnden att till Kungl. Maj:t överlämna handlingarna rörande ansökan om patent å uppfinning, som enligt nämndens beslut ej får offentliggöras. En sådan ordning är att föredraga också av den anledningen, att en patentsökande stundom kan ha intresse av att hans ansökan hemlighålles längre än som är påkallat från allmän synpunkt; genom att inte ansöka om hemligt patent skulle han kunna ohemult utnyttja hemlighållandet till förfång för näringslivet och särskilt för senare sökande. Erforderliga bestämmelser om skyldighet för nämnden att överlämna ärendet till Kungl. Maj:t torde kunna utfärdas i administrativ ordning.

Förslaget att även annan än staten skall kunna inneha hemligt patent föranleder ett par följdändringar i försvarsuppfinningslagen. Enligt 8 § andra stycket är det förbjudet att utan patenthavarens tillstånd utlämna handlingarna till ett hemligt patent till annan eller att yppa något om dem. Med patenthavaren kan förstås endast staten. Såsom civilförvaltningen föreslår torde den tillståndsprövning varom här är fråga framdeles böra ankomma på granskningsnämnden. Vidare gäller enligt 9 § att, om statens rätt till en hemlig uppfinning övergår till annan, patentansökan skall kungöras i vanlig ordning och eventuellt redan beviljat hemligt patent offentliggöras som vanligt patent. Även denna bestämmelse får ses mot bakgrunden av att för närvarande endast staten kan inneha hemligt patent. Bestämmelsen torde böra ändras så, att hemlighållande upphör endast, då särskilt beslut fattas därom. Som tidigare nämnts åligger det granskningsnämnden enligt tillämpningsföreskrifterna till försvarsuppfinningslagen att så snart anledning

är därtill och i vart fall inom tre år ompröva, om skäl för hemlighållande alltjämt föreligger. Finner nämnden, att hemlighållande ej längre erfordras, skall frågan underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Vad i ärendet förekommit ger mig anledning att upptaga några frågor av mera speciell natur.

Civilförvaltningens förslag att slopa årsavgifter för hemligt patent har avstyrkts av de remissorgan som direkt berört denna fråga, och inte heller jag anser en sådan åtgärd påkallad.

Ej heller biträder jag civilförvaltningens förslag att den i 7 § andra stycket stadgade befogenheten för staten att expropriera all rätt till en uppfinning ej skall avse utländsk uppfinning. Jag vill emellertid framhålla, att omständigheterna endast sällan torde kunna vara sådana, att denna befogenhet bör utnyttjas beträffande utländsk uppfinning.

I ett par yttranden har framförts önskemål om ändrad sammansättning av granskningsnämnden i syfte att bereda näringslivet ökat inflytande över nämndens arbete. Frågan om olika intressegruppers representation i nämnden är inte författningsmässigt reglerad, och jag anser mig därför inte böra i detta sammanhang göra något uttalande i frågan.

Enligt 2 kap. 8 § strafflagen gäller som allmän regel att böter tillfaller kronan. Det särskilda stadgandet i 12 § andra stycket försvarsuppfinningslagen av enahanda innehåll behövs alltså ej och bör i detta sammanhang utmönstras ur lagen.

De föreslagna ändringarna bör träda i kraft den 1 januari 1963, och lagens giltighetstid bör samtidigt förlängas med tre år.

Förbudet mot offentliggörande av utländsk försvarsuppfinnning bör tillämpas på de ansökningar om hemligt patent som föreligger vid ikraftträdandet. Detta föranleder en särskild övergångsbestämmelse av innehåll, att den i 2 § angivna tidsfristen om tre månader ej skall räknas från tidigare dag än den då lagen träder i kraft.

I enlighet med vad sålunda anförts har inom justitiedepartementet upprättats förslag till lag angående *ändring i lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret, så ock om fortsatt giltighet av samma lag.*

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över förslaget, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar,¹ måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Kungl. Höghet Regenten.

Ur protokollet:
Birgitta Liljefors

¹ Förslaget, som frånsett vissa formella jämkningar är likalydande med motsvarande vid propositionen fogade lagförslag, har här utelämnats.

Utdrag av protokoll, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 11 oktober 1962.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden ROMANUS,
DIGMAN,
NORDSTRÖM,
regeringsrådet HOLMGREN.

Enligt lagrådet den 9 oktober 1962 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet den 21 september 1962, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ändring i lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret, så ock om fortsatt giltighet av samma lag.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsrådet Ingmar Lidbeck.

Lagrådet yttrade:

I 23 § lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar föreskrives, att handlingar i ärenden angående ansökan om patent icke må utan sökandens samtycke till annan utlämnas i vidare mån än som föranledes av gällande lagstiftning rörande patent, dock att, såframt ej annat är där stadgat, sådana handlingar må utlämnas, i vad de angå uppfinning därå patent beviljats. Enligt den föreslagna lydelsen av 8 § andra stycket försvarsuppfinningslagen skall avgörandet huruvida handlingar rörande hemligt patent må utlämnas till annan än patenthavaren ankomma på granskningsmyndigheten. Detta förslag torde förutsätta en jämkning i nyssnämnda stadgande i 1937 års lag, vilket icke synes möjliggöra vägran att utlämna handling angående patent i fall då patenthavaren samtyckt till utlämnandet.

I övrigt lämnas förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Birgitta Liljefors

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet å Stockholms slott den 19 oktober 1962.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden ANDERSSON, LANGE, KLING, JOHANSSON
AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, lagrådets den 11 oktober 1962 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 21 september 1962 remitterade förslaget till *lag angående ändring i lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret, så ock om fortsatt giltighet av samma lag.*

Föredraganden redogör för lagrådets utlåtande samt anför, att i det till lagrådet remitterade förslaget vidtagits vissa redaktionella jämkningar och att i överensstämmelse med lagrådets uttalande inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag angående ändrad lydelse av 23 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.* Föredraganden hemställer, att lagförslagen måtte jämlikt § 87 regeeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlåtast proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Birgitta Liljefors